

НАПРЯМКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНУ СИСТЕМУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

© 2016 ПЕТУХОВА В. О.

УДК 339.(924+5)

Петухова В. О. Напрямки інтеграції України в глобальну систему міжнародної торгівлі

Метою статті є визначення імперативів інтеграції зовнішньоекономічної політики України в глобальну систему міжнародної торгівлі та формування напрямків інтеграції України у світовий простір. Обґрунтована необхідність інтеграції України у глобальну систему міжнародної торгівлі. Задля аналізу участі у структурі міжнародної торгівлі розглянуто географічну диверсифікацію експортно-імпоротної складової вітчизняної економіки. Проаналізовано річні зміни обсягів експортно-імпоротної складової України, загальний обсяг експорту та імпорту основних торговельних партнерів України за період 1995–2015 рр. На підставі дискримінантного та кластерного аналізу були виявлено, що існує велика нерівномірність впливу визначених факторів на розвиток інтеграційних об'єднань у системі міжнародної торгівлі в регіонах світу. Також обґрунтовано позиціювання України в сукупності міжнародних інтеграційних об'єднань.

Ключові слова: глобальна система міжнародної торгівлі, інтеграція України, дискримінантний аналіз, кластерний аналіз.

Рис.: 4. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 20.

Петухова Віолетта Олегівна – аспірантка, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: viola2709@mail.ru

УДК 339.(924+5)

Петухова В. О. Направления интеграции Украины в глобальную систему международной торговли

Целью статьи является определение императивов интеграции внешнеэкономической политики Украины в глобальную систему международной торговли и формирование направлений интеграции Украины в мировое пространство. Обоснована необходимость интеграции Украины в глобальную систему международной торговли. Для анализа участия в структуре международной торговли рассмотрена географическая диверсификация экспортно-импортной составляющей отечественной экономики. Проанализированы годовые изменения объемов экспортно-импортной составляющей Украины, общий объем экспорта и импорта основных торговых партнеров Украины за период 1995–2015 гг. На основании дискриминантного и кластерного анализа были обнаружены, что существует большая неравномерность влияния определенных факторов на развитие интеграционных объединений в системе международной торговли в регионах мира. Также обосновано позиционирование Украины в совокупности международных интеграционных объединений.

Ключевые слова: глобальная система международной торговли, интеграция Украины, дискриминантный анализ, кластерный анализ.

Рис.: 4. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Библ.:** 20.

Петухова Виолетта Олеговна – аспирантка, кафедра международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: viola2709@mail.ru

UDC 339.(924+5)

Petukhova V. O. The Directions of Ukraine's Integration into the Global System of International Trade

The article is aimed at determining imperatives of integrating the foreign economic policy of Ukraine into the global system of international trade and establishing directions for Ukraine's integration into world space. The necessity of Ukraine's integration into the global system of international trade has been substantiated. In order to analyze participation in the structure of international trade, the geographic diversification of the export-import component of the national economy has been considered. Annual changes in terms of volumes of the export-import component of Ukraine, as well as total exports and imports of the major trading partners of Ukraine for the period of 1995-2015 have been analyzed. On the basis of both discriminant and cluster analyses has been discovered that there is a great unevenness of influence of certain factors on the development of integration in the international trading system as to different world's regions. Positioning of Ukraine in conjunction with the international integration associations has been substantiated as well.

Keywords: global system of international trade, integration of Ukraine, discriminant analysis, cluster analysis.

Fig.: 4. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 20.

Petukhova Violetta O. – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: viola2709@mail.ru

Будучи одним із членів світового співтовариства, Україна не може бути відокремлена від трансформації міжнародних інтеграційних процесів, що відбуваються в останній час. Розвиток інтеграційної зовнішньоекономічної політики України значною мірою залежить від розвитку інтеграційних процесів в умовах глобалізації світового господарства та домінування відкритих економічних систем. Інтеграційні процеси є важливою складовою зовнішньої політики держави у глобальній системі міжнародної торгівлі. Зовнішня торгівля перебуває під впливом різноманітних факторів, з яких експорт є одним із таких, що визначає стратегічний напрямок міжнародної економічної інтеграції. Як зазначено в Концепції створення системи державної підтримки експорту України, «важливою складовою успішної інтеграції України у світовий економічний простір є створення системи державної підтримки експорту та

сприятливих умов для вітчизняних виробників конкурентоспроможної продукції на зовнішньому ринку» [1].

На даний час значну увагу вивченню інтеграційних процесів у світовій економіці, їх ролі у глобалізації міжнародних відносин згідно із закономірностями розвитку інтеграції приділяють багато науковців. Теоретичні засади міжнародної торгівлі були закладені такими вченими, як Аленжардо К., Бхаваті Дж., Вейнер Р., Гелпмен Е., Джонсон Х., Кругман П., Леонтьев В., Ліндерт П., Маргаретт А., Олін Б., Познер М., Портер М., Рибчинський Т., Самуельсон П., Сакс Дж., Сміт А., Хекшер Е. та ін. Подальшими науковими дослідження міжнародної торгівлі займалися такі вчені, як Абалкін Л. І., Алексеєва Т. І., Авдокушин Є. Ф., Амеліна І. В., Бахчеванова Н. В., Беренда С. В., Бураковській І., Гасім Салах, Голіков А. П., Григорова-Беренда Л. І., Дахно І. І., Довгаль О. А., Коломієць Г. М., Сідоров В. І., Матюшен-

ко І. Ю., Філіпенко А. С. та ін. [2–13]. Особливої актуальності набуває питання прогнозування та управління даних процесів за допомогою математичного інструментарію. Так, О. Є. Галайда, А. П. Голюков, Є. В. Ханова [8] зацікавлені прикладним аспектом економіко-математичного моделювання світогосподарських та інтеграційних процесів. У роботах А. М. Дуброва [9], В. С. Пономаренка та Л. М. Малярець [10] проводиться дослідження вимірювання ознак об'єктів в економіці та аналіз даних, використовуються багатомірні статистичні методи. Тематиці прогнозування результатів інтеграційних процесів присвячено роботи О. Ю. Мичуріна [11], проблеми розробки та побудови сценаріїв інтеграції розкривають у своїх роботах А. М. Анісімов [12] та І. Н. Бурганова [13].

Попри глибину сучасних наукових досліджень з даного питання деякі практичні аспекти потребують подальшого вивчення та уточнення, адже за умов впливу глобальних економічних змін та трансформації світового порядку особливо актуальним постає питання прогнозування стратегії міжнародної інтеграції, що створює підґрунтя для прийняття рішень з вибору вектора зовнішньоекономічної діяльності України.

Мета статті – визначення імперативів активізації інтеграційної зовнішньоекономічної політики України в глобальну систему міжнародної торгівлі та формування напрямків вітчизняної інтеграції у світовий простір.

Протягом останніх років Україна здійснює зовнішньоторговельну діяльність з багатьма країнами світу, зокрема з державами СНД, ЄС, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Африканського регіону, Близького та Середнього Сходу, Північної та Латинської Америки. Але зовнішня торгівля України наприкінці 2014 – початку 2016 рр. розвивалась у складних політичних умовах, що наявно продемонструвало ряд проблем, які існують у сфері вітчизняної торгово-економічної діяльності. Проблема незбалансованості експорту України, в якому переважає продукція з низьким ступенем пе-

реробки, потребує з боку держави впровадження нових підходів до створення національної експортної політики, спрямованої на диверсифікацію експорту та збільшення в його структурі товарів з високою доданою вартістю та вибору зовнішнього торгово-економічного вектора інтеграції у системі міжнародної торгівлі. Особливо це стосується сектора АПК, оскільки саме аграрний сектор складає значну частку економіки України.

Це підтверджується й на законодавчому рівні. Так, згідно зі Стратегією розвитку України-2020 передбачено розвиток вітчизняного аграрного сектора економіки та сфери переробки сільськогосподарської сировини з метою збільшення обсягів її експорту. Частка сфери переробки АПК України в загальному обсязі експорту має тенденцію зростання (рис. 1) [14]. Водночас валова додана вартість, пов'язана з виробництвом сировини сільськогосподарства, хоча і має тенденцію до спадання, але становить не менше ніж 10% (2014 р. – 12,1%, 2015 р. – 11,2%), і це є одним з найбільших показників у структурі вітчизняного ВВП. Але, незважаючи на це, у сфері переробки сільськогосподарської продукції спостерігаються найменші показники валової доданої вартості, а саме – близько відсотка у структурі ВВП, що свідчить про значний експортний потенціал нашої країни, який необхідно розвивати для виходу продукції сільськогосподарського походження на міжнародні торговельні ринки.

Таким чином, освоєння та активізація вектора інтеграційної зовнішньоекономічної політики України в глобальну систему міжнародної торгівлі можливо тільки через формування міцної економічної зацікавленості зовнішньоторговельних партнерів України. Конвергенція політичних і економічних інтересів Україні повинна спиратися на можливість вітчизняного аграрного сектора та виробництва продукції переробки сільської сировини, які мають гарантованих споживачів. Тобто стратегічний синтез зовнішньоторговельної конфігурації України та інших країн повинен апелювати до фактора наявності в Україні автономної сільськогосподарсько-сировинної бази АПК.

Рис. 1. Частка виробництва сфери АПК України в загальному обсязі експорту [14]

Також потребує оптимізації товарна структура експорту в напрямі нарощення частки продукції з високим рівнем доданої вартості, зокрема переробної підгалузі АПК.

Отже, інтеграційні процеси, перш за все, повинні орієнтуватися на експортний потенціал України [15]. Інтеграція нашої країни в економічний світовий простір на підставі формування системи державної підтримки її експорту сприятиме розвитку експортоорієнтованих вітчизняних виробництв, підвищенню рівня якості та конкурентоспроможності української продукції та дасть змогу забезпечити покращення конкурентоспроможності національних виробників на перспективних світових ринках, збільшити зовнішньоторговельний оборот товарів та послуг.

Іншими актуальними проблемами, що заважають повною мірою реалізувати експортний потенціал України, є низька товарна та географічна диверсифікованість українського експорту, не вигідні умови кредитування експорту та високі ризики ресурсних втрат під час здійснення експортних операцій, низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції, недостатній рівень інвестування в модернізацію та створення експортоорієнтованих виробництв та відсутність дієвої системи державної підтримки експортерів тощо [16].

З метою участі у структурі міжнародної торгівлі розглянемо географічну диверсифікацію експортно-імпоротної складової вітчизняного економіки. Проаналізуємо річні зміни обсягів експортно-імпоротної складової України за період 1995–2015 рр. (рис. 2).

Аналіз темпів обсягів експорту та імпорту України за останні десять років показує, що взагалі ці зміни мають циклічний характер зростання та падіння обсягів із загальною тенденцією до зростання. У кінці 2008 р. – початку 2009 р. спостерігається різке падіння обсягів цих показників, що частково може бути пояснено глобальною економічною кризою. У 2010 р. темпи вітчизняного експорту та імпорту у країну було відновлено до

попереднього рівня та продовжено незначне нарощування цих значень, з практичним виходом на позиції початку 2008 р. Починаючи з 2011 р., темпи експорту та імпорту мають тенденцію до спадання, що демонструє відповідний відрізок на графіку рис. 2. На жаль, за офіційними статистичними даними тільки за останній рік вітчизняний експорт зменшився на 30%, а його різниця склала –15,759 млн дол. у 2014 р. порівняно з 2013 р. і –30,1478 млн дол. у 2015 р. у порівнянні з 2014 р. [17]. Імпорт скоротився приблизно на 32% за останній рік, та його темпи також знизилися з –29,246 млн дол. у 2014 р. до –33,154 млн дол. у 2015 р. у порівнянні з відповідними попередніми роками [17], що частково можливо пояснити складною соціально-політичною ситуацією в нашій країні за останній час, а також зміною вітчизняного курсу стосовно торговельного партнерства.

Розглянемо основних торговельних партнерів України протягом останніх п'яти років. Аналіз торговельних партнерів нашої держави з експорту показав, що основними країнами, які отримують український експорт, залишаються Росія, Туреччина, Єгипет, Китай, Польща, Італія, Індія та Білорусія. Казахстан вибув з першої десятки лідерів вітчизняного експорту у 2015 р., хоча входив до неї всі попередні роки з досліджуваного періоду. Росія традиційно домінує в обсягах експорту з України, хоча його обсяги постійно зменшувалися, починаючи з 2012 р. (19819713,34 тис. дол.), та порівняно з ним скоротилися більше, ніж у двічі станом на 2015 р. (9799143,633 тис. дол.).

Порівняємо позицію України стосовно експортної складової з країнами, з якими вона має найбільші торговельні стосунки. Розглянемо обсяги експорту товарів та послуг основних торговельних партнерів України на основі ретроспективних даних за період 1995–2015 рр. (рис. 3) [17].

У цілому аналіз показав загальну тенденцію зростання обсягів експорту цих країн, яка властива й Україні за відповідний період часу. Виключенням став 2009 р.,

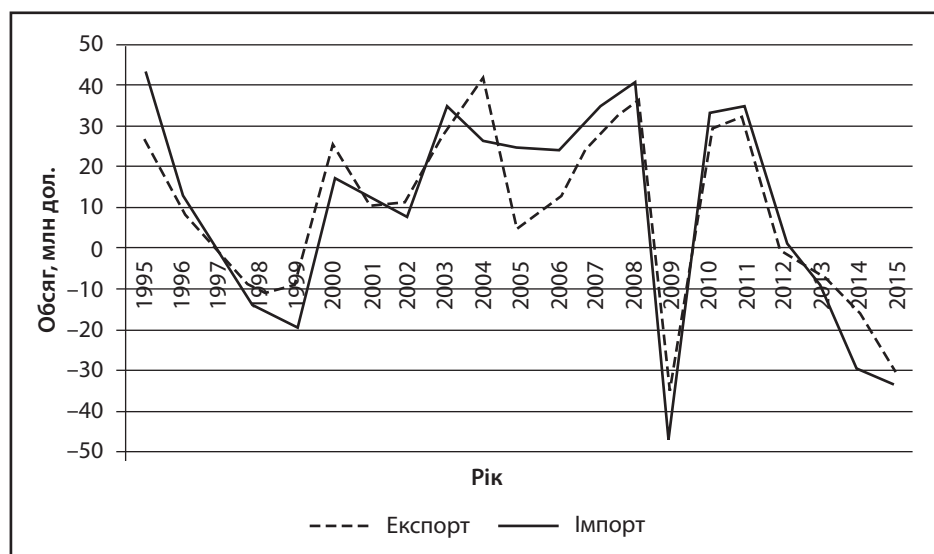

Рис. 2. Річні зміни обсягів експорту та імпорту України за період 1995–2015 рр. [17]

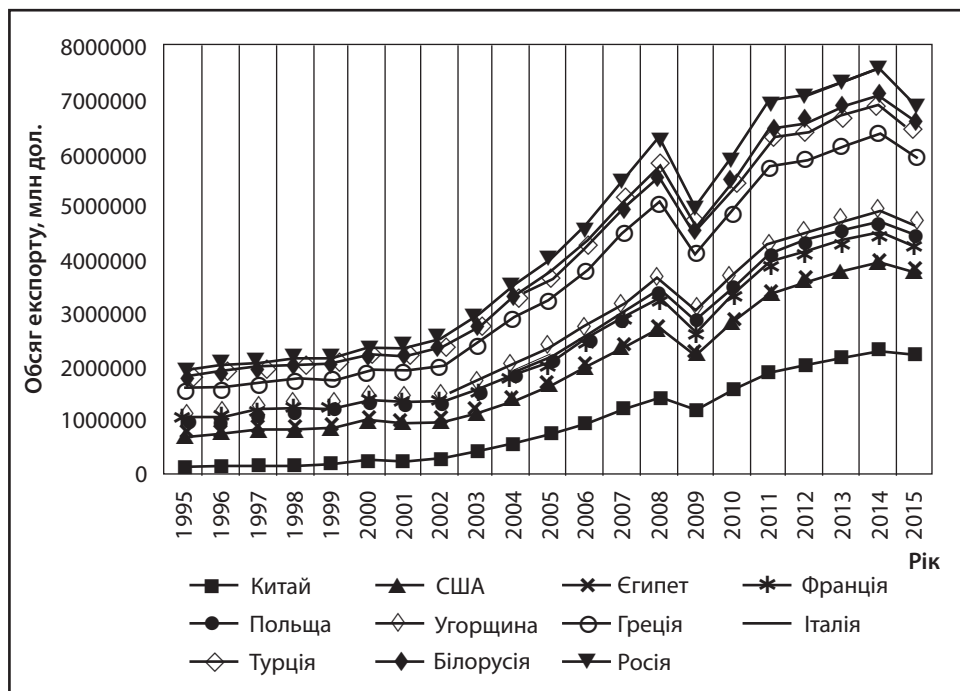

Рис. 3. Загальний обсяг експорту основних торговельних партнерів України за період 1995–2015 рр.

Джерело: розроблено автором.

у якому всі країни отримали менші обсяги експортних товарів і послуг, що також частково пояснюється глобальною економічною кризою, розпочатою у 2008 р. Та починаючи з у 2014 р., зростаюча тенденція змінюється на спадаючу, що спостерігається для всіх досліджуваних країн за останні два роки. У цьому випадку Україна також не стала виключенням. Найбільші темпи спаду обсягів експорту у 2014–2015 рр. спостерігаються в Росії (з 497764 млн дол. у 2014 р. до 340349 млн дол. у 2015 р.), що склало близько 30% від загальних експортних обсягів за останній рік. У Білорусії також спостерігається зниження обсягів поставок експорту до 35% у 2015 р. (з 36080,5 млн дол. у 2014 р. до 26676,1 млн дол. у 2015 р.). Таким чином, можливо дійти висновку, що тенденції щодо ситуації з експортом України співпадають з тенденціями змін її основних торговельних партнерів. Також соціально-політична ситуація, пов'язана з веденням бойових дій на сході країни, поглиблює погіршення експортної складової сучасного економічного стану нашої країни.

Аналіз торговельних партнерів України з імпорту за останні п'ять років демонструє, що основними країнами, з яких до нашої країни надходить імпортна продукція, є Росія, Китай, Німеччина, Білорусія, Польща, США. Зменшення обсягів імпорту відбувається останні три роки з усіма цими країнами, але значне його скорочення, особливо за останній рік, спостерігається з Росією (з 23243,994 млн дол. у 2014 р. до 12678,683 млн дол. у 2015 р.), що свідчить про зменшення приблизно у два рази закупівлі продукції Україною в Росії.

Порівняємо стан імпортової складової в системі міжнародної торгівлі країн – основних торговельних партнерів України на основі статистичних даних за останні 20 років (рис. 4) [17]. Аналіз обсягів імпорту досліджу-

ваних країн за період 1995–2015 рр. свідчить про загальну динаміку їх зростання за виключенням періоду глобальної економічної кризи кінця 2008 – початку 2009 рр. Така ж тенденція відстежується і з Україною. Та як і з експортом, за останні два роки спостерігається зменшення обсягів імпорту, особливо це відчутно стосовно Китаю, США, Росії та Єгипту, меншою мірою – Франції та Італії. Виявлена тенденція також співпадає з динамікою імпортової (як і у випадку експортної) складової вітчизняної економіки, що полегшує перспективи розвитку інтеграції України в системі міжнародної торгівлі.

Для вивчення розвитку інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, слід визначити відмінності між інтеграційними об'єднаннями світу за системою показників, що визначають розвиток ринку торговельно-економічних відносин у світогосподарському просторі.

Таке завдання доцільно вирішити за допомогою дискримінантного аналізу. Таким методом будемо розуміти аналіз, що дозволяє вивчати відмінності між групами об'єктів за декількома змінними одночасно. Але попередню класифікацію слід провести кластерним аналізом з використанням методу Уорда. Для дослідження було розглянуто всі інтеграційні об'єднання, зареєстровані СОТ, та Україна. Таким чином, вивчалось 51 міжнародне інтеграційне об'єднання (за класифікацією ЮНКТАД).

Для визначення позиції України відносно інтеграційних об'єднань у глобальній системі міжнародної торгівлі запропоновано таку систему показників: експорт всередині об'єднання; загальний обсяг експорту об'єднання; імпорту всередині об'єднання; загальний обсяг імпорту об'єднання; прямі іноземні інвестиції, внутрішні та зовнішні потоки і запаси (річні); валовий внутрішній продукт; загальний обсяг торгівлі (річний); загальний обсяг торгівлі, експорт; платіжний баланс,

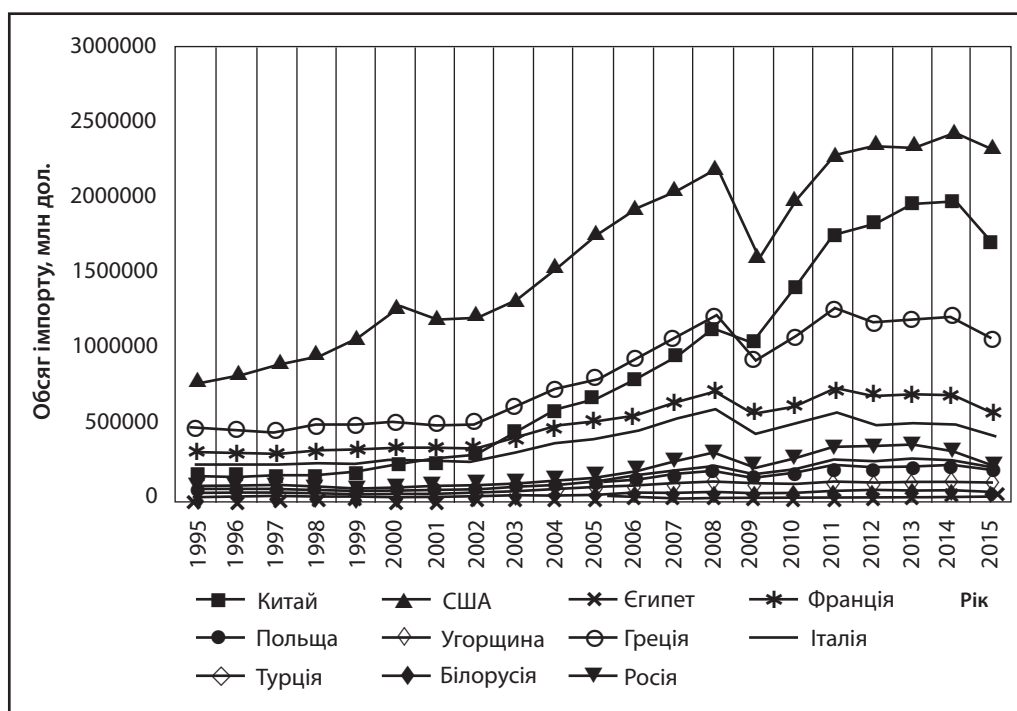

Рис. 4. Обсяг імпорту основних торговельних партнерів України за період 1995–2015 рр. [17]

рахунки поточних операцій (річні). Дані для кластерного аналізу використані зі статистичних збірників та офіційних Інтернет-ресурсів [18, 19] за 2015 р. За цими ознаками встановлено однорідність країн у їх сукупності за методом Уорда з використанням статистичного пакета Statgraphics Centurion. Кластерний аналіз за запропонованою системою ознак визначив три кластери угруповань інтеграційних об'єднань у глобальній системі міжнародної торгівлі.

У табл. 1 наведено склад кожного кластера, до якого увійшли досліджувані міжнародні інтеграційні об'єднання (згідно з класифікацією ЮНКТАД) та Україна. Таким чином, до першого кластера увійшло 25 інтеграційних об'єднань, він є найбільш багаточисельним. Друга група містить 10 інтеграційних об'єднань. Третій кластер – 16. Україна потрапила до першої групи разом з об'єднанням країни Африки, Карибського басейну і Тихого океану, АСЄАН, Західно-африканським економічним і валютним союзом, об'єднанням НАФТА тощо.

Аналізуючи отримані кластери, можливо зробити висновок, що більшість інтеграційних об'єднань відрізняються за основними показниками торговельно-економічного стану, що свідчить про нерівномірний розвиток зовнішньої інтеграції в різних регіонах світу. За встановленими ознаками торговельно-економічного розвитку станом на початок 2016 р. Україна входить до складу першого кластера однорідних груп інтеграційних об'єднань світу з досить високим значенням показників. Таким чином, проведений аналіз дає змогу отримати об'єктивну структуру міжнародної інтеграції та визначити сучасне положення України у світовому інтеграційному просторі.

Отже, встановлено кластери однорідних угруповань інтеграційних об'єднань за критерієм їх торговельно-економічного розвитку, який характеризується

9 елементарними ознаками, виокремленими офіційними статистичними документами. Рівні значень запропонованих показників є обґрунтованими критеріями класифікації міжнародних інтеграційних об'єднань і передбачають подальший економічний аналіз для посилення активізації інтеграційної зовнішньоекономічної політики та визначення стратегічних перспектив розвитку інтеграційних процесів України у глобальній системі міжнародної торгівлі.

Одне з найважливіших завдань аналізу міжнародних економічних відносин – визначення, в якому напрямку будуть розвиватися процеси міжнародної інтеграції у майбутній перспективі. З точки зору статистики дане завдання зводиться до того, щоб вибрати індикатори та визначити їх значення, на підставі яких можна було б розділити майбутній стан розвитку інтеграційних процесів у міжнародному інтеграційному просторі. Одним із способів прийняття рішення про те, які індикатори та які їх значення краще дозволяють розрізняти ці категорії, є дискримінантний аналіз. Іншими словами, дискримінантний аналіз дає можливість побудувати модель, яка буде передбачити, в якому напрямку «рушати» міжнародні інтеграційні процеси. Але такий аналіз є досить складним і вимагає великої кількості обробки статистичних даних. Тому використання його в ручному режимі для аналізу руху інтеграційних процесів досить трудомістко. Таким чином, з метою автоматизації розрахунків для дискримінантного аналізу побудови моделей розвитку інтеграційних процесів використаємо програмний статистичний пакет Statistica.

Для вивчення відмінностей розвитку інтеграційних об'єднань необхідно визначити дискримінантні функції, які корисні для визначення диференціації розвитку та впливу системи міжнародної торгівлі на утво-

Склад кластерів однорідних інтеграційних об'єднань та України у глобальній системі міжнародної торгівлі

Рейтинговий номер	Скорочена назва об'єднання	Інтеграційне об'єднання	Кластер	Скорочена назва об'єднання	Рейтинговий номер	Інтеграційне об'єднання	Кластер
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ACP	Країни Африки, Карибського басейну і Тихого океану (країни АКТ)	1	FTAA	27	Зона вільної торгівлі Північної та Південної Америки	1
2	ALBA-TCP	АЛБА (Боліваріанський альянс для народів нашої Америки)	1	G20	28	Група 20	1
3	AMU	Союз арабського Магрибу	2	G7	29	Група 7	1
4	APEC	Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС)	1	G-77	30	Група 77	1
5	APTA	Азіатсько-Тихоокеанська торговельна угода (АПТУ)	2	G8	31	Група 8	2
6	ASEAN	Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН)	1	GCC	32	Рада співробітництва арабських держав Перської затоки	1
7	ASEAN + CJK	АСЕАН + Китай, Японія, Республіка Корея	2	GSTP	33	Глобальна система торговельних преференцій між країнами, що розвиваються	3
8	CACM	Загальний ринок Центральної Америки	1	IGAD	34	Міжурядовий орган з питань розвитку	1
9	CAN	Андське співтовариство	3	LAIA	35	Асоціація Латиноамериканської інтеграції	2
10	CARICOM	Карибське співтовариство	3	LAS	36	Ліга арабських держав	3
11	CEFTA	Центрально-європейська асоціація вільної торгівлі	3	MERCOSUR	37	МЕРКОСУР	3
12	CEMAC	Економічне та валютне співтовариство Центральної Африки	3	MRU	38	Союз держав ріки Мано	3
13	CEN-SAD	Спільнота Сахель-сахарських держав	3	MSG	39	Передова група меланезійських держав	1
14	CEPGL	Економічне співтовариство країн Великих озер	3	NAFTA	40	НАФТА	1
15	CIS	СНД	2	OAS	41	Організація американських держав	1
16	COMESA	Спільний ринок Східної та Південної Африки	3	OECD	42	Організація економічного співробітництва і розвитку	3
17	EAC	Східно-африканське співтовариство	3	OECS	43	Організація східно-карибських держав	1
18	ECCAS	Економічне співтовариство країн Центральної Африки	3	OIC	44	Організація ісламського співробітництва	2
19	ECO	Організація економічного співробітництва	1	OPEC	45	ОПЕК	3
20	ECOWAS	Економічне співтовариство західноафриканських держав (ЕКОВАС)	1	SAARC	46	Південно-Азіатська асоціація регіонального співробітництва	1
21	EFTA	Європейська асоціація вільної торгівлі	2	SACU	47	Митний союз Південної Африки	1

1	2	3	4	5	6	7	
22	EU15	Європейський Союз з 15 країн	2	SADC	48	Співтовариство розвитку Південної Африки	1
23	EU25	Європейський Союз з 25 країн	1	TPP	49	Транстихоокеанське партнерство	3
24	EU27	Європейський Союз з 27 країн	1	UNASUR	50	Союз південноамериканських націй	1
25	EU28	Європейський Союз	2	WAEMU	51	Західноафриканський економічний і валютний союз	1
26	Euroarea	Єврозона	2		52	Україна	1

рення відповідного кластеру, а також для одержання стійких взаємозв'язків. За обчисленими значеннями класифікаційних функцій (інформантів) визначаємо до якого класу найімовірніше віднести той чи інший об'єкт (інтеграційне об'єднання).

Таким чином, до моделі відмінностей рівня розвитку інтеграційних процесів увійшло дві дискримінантні функції зі стандартизованими змінними. Згідно з алгоритмом обчислення даного методу вони впорядковані послідовно за значеннями узагальнених власних чисел. Ця послідовність збігається і з власними числами у відсотках від їх загальної суми. При піднесенні кореляційних відношень до квадрата можна отримати індекси детермінації, які також підтверджують вагомість дискримінантних функцій. Статистики критерію Уїлкса демонструють відносний внесок перешкоди в загальну мінливість з урахуванням усіх функцій і при почерговому виключенні кожної наступної [8, 10]. За допомогою критерію Пірсона оцінена значущість статистик Уїлкса.

Отже, модель диференціації в розвитку інтеграційних процесів у 2015 р. має вигляд першої дискримінантної функції в стандартизованих змінних:

$$f(x) = -3,1778 - 0,000000456x_1 + 0,00000413x_2 - 0,00000123x_3 + 0,0000044x_4 + 0,0000139x_5 - 0,000000286x_6 - 0,000007157x_7 - 0,00000468x_8 + 0,000145x_9, \quad (1)$$

Перша дискримінантна функція пояснює на 95% відмінності в розподілі інтеграційних об'єднань на кластери за критерієм їх розвитку в глобальній системі міжнародної торгівлі, отже, є визначальною. Обрахована дискримінантна функція дозволяє встановити рейтинг впливу показників економічного розвитку на диференціацію інтеграційних об'єднань. Вагові коефіцієнти при кожній змінній в (1) розподілилися таким чином:

$$x_9 > x_5 > x_7 > x_8 > x_4 > x_2 > x_3 > x_1 > x_6.$$

Аналіз вагових коефіцієнтів при змінних у обрахованій функції (1) дозволяють зробити такий висновок: відмінності розвитку інтеграції у світі складаються в такому рейтингу елементів міжнародної торгівлі: платіжний баланс, рахунки поточних операцій (річні) (x_9); прямі іноземні інвестиції, внутрішні та зовнішні потоки і запаси (річні) (x_5); загальний обсяг торгівлі (річний) (x_7); загальний обсяг торгівлі, експорт (x_8); загальний

обсяг імпорту об'єднання (x_4); загальний обсяг експорту об'єднання (x_2); імпорт всередині об'єднання (x_3); експорт всередині об'єднання (x_1); валовий внутрішній продукт (x_6).

Отже, використання методів дискримінантного аналізу дозволило відібрати найбільш інформативні коефіцієнти за минулий період часу. Кількісний аналіз, а саме – відмінність у показниках у декілька разів свідчить про велику нерівномірність впливу визначених факторів на розвиток інтеграційних об'єднань у системі міжнародної торгівлі в регіонах світу.

На основі кількісного аналізу можна дійти висновку, що існування кластерів розвитку процесів міжнародної інтеграції обумовлено, перш за все, рівнем платіжного балансу та річними рахунками поточних операцій, у меншому ступені – прямими іноземними інвестиціями, внутрішніми, зовнішніми потоками і запасами, загальним обсягом торгівлі, загальним обсягом торгівлі в частині експорту, загальним обсягом імпорту та експорту об'єднання, а також імпортом усередині об'єднання. У незначному ступені на розвиток процесів міжнародної інтеграції має вплив експорт всередині інтеграційного об'єднання та валовий внутрішній продукт.

ВИСНОВКИ

За допомогою виконаного дискримінантного аналізу знайдено функціональні залежності між показниками, які характеризують розвиток міжнародної інтеграції у глобальній системі міжнародної торгівлі, та визначено найбільш інформативні. Кількісний аналіз вагових коефіцієнтів при показниках, а саме – їх значна відмінність між собою – свідчить про велику нерівномірність впливу визначених факторів на розвиток інтеграційних об'єднань у системі міжнародної торгівлі в регіонах світу.

За виявленими загальними торгівельно-економічними ознаками інтеграційних об'єднань світу встановлено однорідність їх досліджуваної сукупності за класифікацією ЮНКТАД.

На підставі виконаного кластерного аналізу обґрунтовано позиціонування України в сукупності міжнародних інтеграційних об'єднань. Це дало змогу, визначити об'єктивну позицію нашої країни у глобальній системі міжнародної торгівлі та встановити альтернативні групи міжнародних інтеграційних об'єднань. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції створення системи державної підтримки експорту України : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 586-р 2013-р від 01.08.2013 р. // Урядовий кур'єр. – 26.09.2013 – № 175.
2. **Киреев А. П.** Международная экономическая интеграция / А. П. Киреев. – М. : Норма, 2008. – 182 с.
3. **Голіков А. П.** Міжнародні економічні відносини : підручник / А. П. Голіков, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.
4. **Маковоз О. В.** Антикризисное регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки [Електронний ресурс] / О. В. Маковоз, А. С. Глазкова, Є. О. Кириченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 45. – С. 21 – 25. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5
5. **Матюшенко І. Ю.** Співвідношення глобальних проблем людства, пріоритетів науково-технічної діяльності та національних проєктів в Україні / І. Ю. Матюшенко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 4. – С. 7–11.
6. **Пархоменко Н. М.** Інтеграційні процеси споживчої кооперації: регіональні аспекти : дис. ... канд. екон. наук : 08.10.01 / Полтавський національний технічний ун-т ім. Юрія Кондратюка. – Полтава, 2004.
7. **Здоровко С. Ф.** Судова система Франції : монографія / С. Ф. Здоровко, В. І. Сідоров. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 188 с.
8. Решение задач по экономико-математическому моделированию мирохозяйственных процессов в Microsoft Excel и Statistica : метод. пособ. / Сост. А. П. Голиков, О. Е. Галайда, Е. В. Ханова. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 46 с.
9. **Дубров А. М.** Многомерные статистические методы : учебник / А. М. Дубров, В. С. Мхитарян, Л. И. Трошин. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 352 с.
10. **Пономаренко В. С.** Аналіз даних у дослідженнях соціально-економічних систем : монографія / В. С. Пономаренко, Л. М. Малярець. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2009. – 432 с.
11. **Мичурина О. Ю.** Прогнозирование результатов интеграционных процессов на основе имитационного моделирования / О. Ю. Мичурина // Вестник Астраханского государственного технического университета. Сер.: Экономика. – 2014. – № 2. – С. 55–62.
12. **Анисимов А. М.** Проблемы разработки сценариев оценки долгосрочных эффектов интеграционных процессов на постсоветском пространстве / А. М. Анисимов, А. А. Широков // Проблемы прогнозирования. – 2013. – № 5. – С. 3–14.
13. **Бурганова И. Н.** Сценарии межгосударственной интеграции на постсоветском пространстве в рамках СНГ / И. Н. Бурганова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2015. – № 22. – С. 27–31.
14. Экспорт. Частка аграрного сектора у загальному обсязі експорту України: статистична інформація [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Экспорт. Товарна структура зовнішньої торгівлі України: статистична інформація [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс] / Веб-портал «Комплексна система інформаційно-консультаційної підтримки та розвитку експорту». – Режим доступу : www.ukrexport.gov.ua
17. Україна у цифрах : статистичний збірник / За ред. Осауленка О. Г.; Державна служба статистики України. – К. : ТОВ Вид-во «Консультант», 2014. – 240 с.
18. Мировой Атлас Данных / Мировая и региональная статистика, национальные данные, карты и рейтинги [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://knoema.ru/atlas>
19. Товарна структура зовнішньої торгівлі України: статистична інформація [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
20. The Global Competitiveness Report 2014–2015 / Editor Prof. Klaus Schwab, Prof. Xavier Sala-i-Martin. – Geneva : World Economic Forum, [Printed and bound in Switzerland], 2015. – 565 p.

Науковий керівник – Гасім Салах, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

REFERENCES

- Anisimov, A. M., and Shirov, A. A. "Problemy razrabotki tsenariyev otsenki dolgosrochnykh effektov integratsionnykh protsessov na postsovetskom prostranstve" [Problems develop scenarios assess long-term effects of integration processes on the post-Soviet space]. *Problemy prognozirovaniia*, no. 5 (2013): 3-14.
- Burganova, I. N. "Stsenarii mezhgosudarstvennoy integratsii na postsovetskom prostranstve v ramkakh SNG" [Scenarios of interstate integration on the post-Soviet space in the CIS]. *Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena*, no. 22 (2015): 27-31.
- Dubrov, A. M., Mkhitarian, V. S., and Troshin, L. I. *Mnogomernyye statisticheskiye metody* [Multivariate statistical methods]. Moscow: Finansy i statistika, 2000.
- "Derzhavna pidtrymka ukrainskoho eksportu" [State support of Ukrainian exports]. *Kompleksna sistema informatsiino-konsultatsiinoi pidtrymky ta rozvytku eksportu*. www.ukrexport.gov.ua
- "Eksport. Chastka ahrahnoho sektora u zahalnomu obsiazi eksportu Ukrainy: Statystychna informatsiia" [Exports. The share of agricultural sector in total exports of Ukraine: Statistical information]. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- "Eksport. Tovarna struktura zovnishnyoi torhivli Ukrainy: Statystychna informatsiia" [Exports. Commodity structure of foreign trade of Ukraine: Statistical information]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Holikov, A. P., and Dovhal, O. A. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny* [International economic relations]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.
- Kireyev, A. P. *Mezhdunarodnaya ekonomicheskaya integratsiya* [International economic integration]. Moscow: Norma, 2008.
- [Legal Act of Ukraine] (2013).
- Michurina, O. Yu. "Prognozirovaniye rezultatov integratsionnykh protsessov na osnove imitatsionnogo modelirovaniya" [Predicting the outcome of integration processes on the basis of simulation modeling]. *Vestnik Astrakhanovskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta. Seriya «Ekonomika»*, no. 2 (2014): 55-62.
- Matiushenko, I. Yu. "Spivvidnoshennia hlobalnykh problem liudstva, priorytetiv naukovo-tekhnichnoi diialnosti ta natsionalnykh proektiv v Ukraini" [The ratio of global problems of mankind, priorities of scientific and technological activities and national projects in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 4 (2011): 7-11.
- Makovoz, O. V., Hlazkova, A. S., and Kyrychenko, Ye. O. "Antykrizove rehuliuвання yak efektyvnyi vplyv derzhavy na rozvytok ekonomiky" [Crisis management as an effective influence of the state on economic development]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5
- "Mirovoy Atlas Danykh" [World Data Atlas]. <http://knoema.ru/atlas>
- Ponomarenko, V. S., and Maliarets, L. M. *Analiz danykh u doslidzhenniakh sotsialno-ekonomichnykh system* [Analysis of data in studies of socio-economic systems]. Kharkiv: INZhEK, 2009.

Parkhomenko, N. M. "Intehratsiini protsesy spozhyvchoi kooperatsii: rehionalni aspekty" [Integration processes in consumer cooperation: regional dimensions:]. *Dys. ... kand. ekon. nauk*: 08.10.01, 2004.

Resheniye zadach po ekonomiko-matematicheskomu modelirovaniyu mirokhozayastvennykh protsessov v Microsoft Excel i Statistika [The decision of tasks of economic and mathematical modeling of world economic processes in Microsoft Excel and Statistica]. Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina, 2011.

"Tovarna struktura zovnishnyoi torhivli Ukrainy: Statystychna informatsiia" [Commodity structure of foreign trade of Ukraine: Statistical information]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

The Global Competitiveness Report 2014–2015. Geneva: World Economic Forum, 2015.

Ukraina u tsyfrakh [Ukraine in numbers]. Kyiv: Konsultant, 2014.

Zdorovko, S. F., and Sidorov, V. I. *Sudova systema Frantsii* [France]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.

УДК 303.09.339.94(5-11)

SAGE-МОДЕЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ АЗІЇ

© 2016 МАКАРЧУК К. О., ГОНЧАРЕНКО Н. І.

УДК 303.09.339.94(5-11)

Макарчук К. О., Гончаренко Н. І. SAGE-модель транснаціоналізації міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії

Метою статті є побудова SAGE-моделі транснаціоналізації компаній країн регіону Східної Азії та визначення основних «дистанцій» між країнами регіону, що дозволяє дослідити основні фактори прийняття рішень щодо транснаціоналізаційних стратегій регіональних компаній. Розглянуто бізнес-цілі компаній країн Східної Азії в умовах транснаціоналізації діяльності. Наведено основні фактори SAGE-моделі. Встановлено множинну показників, які можуть бути використані для аналізу віддаленості країн Східної Азії. Запропоновано та розраховано субіндекси SAGE-моделі, що впливають на транснаціоналізацію бізнесу між Японією та Китаєм, Японією та Кореєю, а також Китаєм і Кореєю. Розраховано парні субіндекси SAGE-моделі транснаціоналізації для виділених країн-партнерів регіону Східної Азії.

Ключові слова: транснаціоналізація, країни Східної Азії, фактори SAGE-моделі, субіндекси SAGE-моделі.

Рис.: 3. **Табл.:** 5. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 8.

Макарчук Катерина Олексіївна – здобувач, викладач кафедри міжнародних економічних відносин Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: MKatrin-22@yandex.ru

Гончаренко Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: n.i.goncharenko@gmail.com

УДК 303.09.339.94(5-11)

Макарчук Е. А., Гончаренко Н. І. SAGE-модель транснаціоналізації міжнародного бізнесу в країнах Східної Азії

Целью статьи является построение SAGE-модели транснационализации компаний стран региона Восточной Азии и определение основных «дистанций» между странами региона, что позволяет исследовать основные факторы принятия решений по транснационализационным стратегиям региональных компаний. Рассмотрены бизнес-цели компаний стран Восточной Азии в условиях транснационализации деятельности. Представлены основные факторы SAGE-модели. Установлено множество показателей, которые могут быть использованы для анализа удаленности стран Восточной Азии. Предложены и рассчитаны субиндексы SAGE-модели, влияющие на транснационализацию бизнеса между Японией и Китаем, Японией и Кореей, а также Китаем и Кореей. Рассчитаны парные субиндексы SAGE-модели транснационализации для выделенных стран-партнеров региона Восточной Азии.

Ключевые слова: транснационализация, страны Восточной Азии, факторы SAGE-модели, субиндексы SAGE-модели.

Рис.: 3. **Табл.:** 5. **Формул.:** 3. **Библ.:** 8.

Макарчук Екатерина Алексеевна – соискатель, преподаватель кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: MKatrin-22@yandex.ru

Гончаренко Наталья Ивановна – кандидат экономических наук, доцент кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: n.i.goncharenko@gmail.com

UDC 303.09.339.94(5-11)

Makarchyk K. O., Goncharenko N. I. The CAGE Model for Transnationalization of the International Business in East Asia

The article is concerned with building the CAGE model for transnationalization of companies in the countries of East Asia region and defining the basic «distances» between countries in the region that provides to explore the main factors of decision-making on the transnationalization strategies of the regional companies. The business goals of the East Asian companies have been considered in the conditions of transnationalization of activities. The main factors of the CAGE model have been presented. The multitude of indicators that can be used to analyze the remoteness of the East Asian countries have been determined. The subindices of the CAGE model, impacting the transnationalization of business between Japan and China, Japan and Korea, as well as between China and Korea, have been proposed and calculated. The paired subindices of the CAGE model for transnationalization as to the selected countries-partners of the East Asian region have been calculated.

Keywords: transnationalization, Eastern Asia, factors of the CAGE model, subindices of the CAGE model.

Fig.: 3. **Tabl.:** 5. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 8.

Makarchyk Kateryna O. – Applicant, Lecturer of the Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: MKatrin-22@yandex.ru

Goncharenko Natalia I. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: n.i.goncharenko@gmail.com